

YTTRANDE
2017-10-05

Tornedalingar i Övertorneå kommun -
Tornionlaaksolaiset (TÖT)

Kulturdepartementet
Ku2017/01534/DISK
103 33 Stockholm

Nästa steg? Förslag till en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60)

TÖT är Övertorneå kommuns lokalavdelning av STR-T och bildades för att arbeta för Övertorneå kommuns bästa i språkliga, kulturella och samhälleliga frågor. Historielösheten är det största hotet mot en minoritet.

12.7 Behovet av institutioner. Vi instämmer till fullo med utredningens bedömning att regeringen särskilt bör uppmärksamma behovet av att bygga upp starka institutioner för de nationella minoriteternas språk och kultur.

Vi kan konstatera att alla minoriteter numera har ett kulturcentrum av olika slag - innehållande bibliotek, arkiv, ett ställe att samlas vid för konferenser, seminarier, kulturevenemang m.m. En motor med andra ord som driver utvecklingen framåt. Vi tornedalingar saknar ett sådant med stöd från staten. Vi menar att staten bör realisera planerna på ett kulturcentrum för tornedalingarna vid sidan av det språkcentrum som nämns i utredningen i kapitel 10.2.2. De befintliga samlingarna som redan finns på det nuvarande Nordkalottens kultur- och forskningscentrum i Övertorneå innehållande bibliotek och digitaliserat material är unikt och omfattande.

Stora insatser har gjorts av Övertorneå kommun genom åren tillsammans med Statens kulturråd och olika EU-projekt för att samla och digitalisera befintligt material. Således finns det redan nu ett unikt centrum för Tornedalen och meänkieli.

3.8.1 Överföring av språk och kultur. Vi instämmer till fullo att språk och kultur bör få en särskild tyngd. Vi vill upprepa - historielösheten är det största hotet mot en minoritet. För att växa, stärka och revitalisera sitt ursprung och språk i majoritetssamhället behöver alla kunna ta del av sina egna berättelser, minnen, foton, protokoll, intervjuer, litteratur - dvs. det kollektiva minoritetsminnet - inte minst dagens barn och unga. Kulturcentrats uppgift bör vara förmedla det tornedalska arvet till nya generationer.

3.8.2 *Minoritetspolitiken behöver integreras bättre inom olika områden.* Vi instämmer. Vår erfarenhet är att minoritetsfrågorna inte hör hemma någonstans, alternativt bollas mellan olika bord på kommun-, läns- och riksnivå. Fel instans, fel anhållan / ansökan, inte vårt bord.

12.3 *Bevarandeprogram.* Vi anser att detta är ett viktigt och konkret förslag.

Förtydligande av 12.7 Behovet av institutioner.

Varför kulturcentrum till Övertorneå?

- **Ljudarkivet** i Övertorneå innehåller dokumentation om levnadsförhållanden i Tornedalen från ca. 1880-1960-talet. Där finns bl.a sexhundra inspelningar av Pohjoiskalotti programmen med Ragnar Lassinantti, landshövding i Norrbotten som dessförinnan var radioreporter för SR. Inspelningarna behandlar ämnen som religion, litteratur, författare, företagande, språkfrågor, lokalhistoria, flottning, lekmanpredikanter m.m. Det här ljudmaterialet utgör en unik del av Tornedalens historia på grund av att meänkieli i hög grad utvecklats i muntlig tradition. Ljudarkivet innehåller också ett avsevärt antal inspelningar som finska språkforskare via Kotus - (Kotumais kielen keskus) gjort i Tornedalen under 1960-, 70-, och 80-talet och innehållet i dessa intervjuer spänner över ett vitt fält av samhällsliv och seder i Tornedalen under 1900-talet.
- **Boksamlingarna** på Nordkalottbiblioteket, som är en del av centrat, innehåller 1000 värdefulla band om trakterna i norr köpta på antikvariat runt om i Europa. Den äldsta boken, Manuale Lapponicum är från 1648. Böckerna om Tornedalen och Nordkalotten är numera digitaliserade. Idag innehåller biblioteket allt som skrivits på och översatts till meänkieli. Otaliga är också böckerna och avhandlingarna om det som skrivits om meänkieli. Bevarandenaspekten är viktig för kommande generationer. 1859 fick vi det första sockenbiblioteket och med det möjlighet till ett skrivet språk. 1876 fick vi första läseboken med parallelltext svenska – finska. Vad hände sedan? Det är en unik samling av det mesta som skrivits om Tornedalen.
- **Bildarkivet** som är digitaliserat innehåller foton från tidig 1900-tal. Inkeri Tuovinen, etnolog från Finland dokumenterade den svenska Tornedalen ur kvinnligt perspektiv – det är unika bilder som digitaliserats i Övertorneå. Centrat har idag ca 14 000 bilder. Arkivet används i stor omfattning. En stor del av bilderna utöver dessa finns också digitaliserade men är inte tillgängliga gjorda pga bristande resurser.
- **Släktforskning** – idag finns Matarengi forskarförening på plats i Övertorneå på forskningscentrat för att hjälpa till med släktforskning eftersom det inte alltid är så lätt i ett gränslöst område som Tornedalen där folk rört sig gränslöst mellan Norge, Sverige och Finland. Fil.dr. Erik Wahlbergs släktforskning från Tornedalen väcker

stort intresse runt om i Europa och USA eftersom den går ner till 1600-talet. Skattelängder och domböcker ger forskare möjlighet till fördjupad forskning om Tornedalens äldsta bosättningar så långt tillbaka i tiden som till början av 1500 - talet. Wahlbergsska samlingen tillhör den samling som används flitigast.

2016 beviljade Statens kulturråd medel till följande kulturcentran :

Finlandsinstitutet, Sverigefinska biblioteket	1 100 000 kr
Judiska församlingen inkl. judiska biblioteket	500 000 kr
Romska kulturcentrat	700 000 kr
Ajtté bibliotek finansieras från andra medel - ursprungsbefolkning	

Dag som ovan, enligt uppdrag för

Tornedalingar i Övertorneå kommun -
Tornionlaaksolaiset (TÖD)

Torvald Pääjärvi, ordf.

Marita Mattsson Barsk, sekr.